

Strategi for å forebygge og bekjempe bostedsløshet
“På vei til egen bolig”

Hvordan få til bedre bosetting etter løslatelse fra fengsel?

Rapport fra kollegavurderingen i Trondheim i 2006





Forord

Siden 2001 har norske myndigheter hatt et spesielt fokus på bostedsløse først gjennom Prosjekt bostedsløse (2001-2004) og deretter gjennom strategien På vei til egen bolig (2005-2007). Det er i løpet av denne perioden skapt en aksept for at bolig er et selvstendig mål for bistand. Både forskning og brukere viser til at bolig er en vesentlig forutsetning som må være på plass før en kan starte en eventuell behandling.

Stortinget sluttet seg i 2004 til strategien "På vei til egen bolig" ved behandling av St.meld.23. (2003-2004) Om boligpolitikken.

I strategien På vei til egen bolig (2005-2007) er det fastsatt følgende konkrete resultatmål som skal nås innen 2007:

- Antall begjæringer om utkastelser skal reduseres med 50 pst og antall utkastelser med 30 pst
- Ingen skal måtte tilbringe tid i midlertidige løsninger ved løslatelse fra fengselsopphold
- Ingen skal måtte tilbringe tid i midlertidige løsninger etter utskrivelse fra institusjon
- Ingen skal tilbys døgnovernatting uten kvalitetsavtale
- Ingen skal oppholde seg mer enn tre måneder i midlertidige botilbud

"Kollegavurdering" er en arbeidsform hentet fra EU sitt arbeid på sosial inkludering. Erfaringer, tanker og resultater skal legges fram på en så åpen måte som mulig. Målsetningen er å legge til rette for erfaringsoverføring som er tilpasset lokale forhold.

Tema for denne kollegavurderingen var strategiens målsetning om at ingen skal måtte tilbringe tid i midlertidige løsninger ved løslatelse fra fengselsopphold. Storbyene Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand, Drammen og Tromsø deltok på kollegavurderingen, i tillegg til flere kommuner, frivillige organisasjoner, brukerorganisasjoner, fylkesmenn, kriminalomsorgen, Husbanken, Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og politidepartementet.

Vi tok utgangspunkt i Trondheim kommune sin samarbeidsavtale med Trondheim fengsel fra 2003 om løslatelse fra fengsel.

Regjeringen oppfordrer kommuner og kriminalomsorgen til å inngå slike samarbeidsavtaler for å sikre god bosetting ved løslatelse fra fengsel. Samarbeid mellom kommuner og kriminalomsorg anses å være svært viktig for å forebygge bostedsløshet og skaffe bedre oversikt over boligsituasjonen og boligbehovet ved løslatelse.

Bjørn J. Pedersen

Avdelingsdirektør, Bolig- og bygningsavdelingen, Kommunal- og regionaldepartementet



Hvordan få til bedre bosetting etter løslatelse fra fengsel?

Rapport fra kollegavurderingen i Trondheim i 2006

Alle skal bo trygt og godt.....	3
Om kollegavurderingen i Trondheim.....	5
Samarbeidsavtalen mellom KS og regjeringen om bosetting etter løslatelse fra fengsel	6
Bostedsløshet og innsatte i fengsel	7
Hvilke forhold bør legges til rette for innsatte når de løslates?	7
Hva kan fengslene gjøre?	7
Hva kan kommunene gjøre?	8
Hva bør omgivelsene ikke gjøre?	8
Trondheimsavtalen - sikre tidlig planlegging av tiden etter løslatelse	8
Evalueringsavtalen	9
Omfanget av avtalen	9
Erfaringer med avtalen.....	10
Fengselets erfaringer	10
Kommunens erfaringer	10
Utfordringer og tiltak	11
Refleksjoner knyttet til Trondheimsavtalen.....	11
Kommentarer fra Oslo til Trondheimsavtalen	11
Kommentarer fra Bergen til Trondheimsavtalen	12
Kommentarer fra Drammen til Trondheimsavtalen.....	12
Kommentarer fra Tromsø til Trondheimsavtalen	12
Kommentarer fra Stavanger til Trondheimsavtalen.....	13
Kommentarer fra Kristiansand til Trondheimsavtalen	13
Hvilke andre utfordringer kom til uttrykk på kollegavurderingen og hvilke innspill til løsninger ble formidlet?	14
Fokus må være på helhet og ikke kun bolig!	14
Bolig et knapphetsgode – tenke differensiert i boligframskaffelsen	14
Balanse i forholdet mellom bolig og tjenester og samarbeid med frivillige.....	15
Mer forutsigbarhet om løslatelsestidspunktet	15
Behov for bedre kartlegging av boligbehovet blant de innsatte	16
Forslag til videreutvikling av Trondheimsavtalen	16
Prosjekter	17
Kriminalomsorgen - tiltak i Oslo fengsel for gjengangere	17
Prosjekt i Oslo kommune, Helse- og velferdsetaten.....	17
Boligmappen fra a til å.....	18
Hva bidrar til bedre bosetting ved løslatelser i vår by?	19
Hvorfor skal samarbeidet formaliseres?	20
Eksempler på tiltak	21
Veiskillet på Moholt	21
Trondheim kommune – tiltak med småhus.....	22
Stavne gård- arbeidstreningssleir	23
Trondheim fengsel - avdeling Leira.....	23
Oversikt over deltakere på kollegavurderingen	24



Alle skal bo trygt og godt

Nye mål, og derav nye ideer til strategier og tiltak/rutiner i offentlige – så vel som i private organisasjoner – kan ikke implementeres *bare* gjennom beskjeder eller ordrer ovenfra, - og heller ikke gjennom regelverk alene.

Endring av praksis krever **prosess**, og kollegavurdering er en metode som på mange måter svarer på det behovet vi alle har: Behovet for å se, høre og diskutere med hverandre hva slags strategier som er best egnet til å nå felles mål. Overbygningen for tema for denne kollegavurderingen er strategien ”På vei til egen bolig”.

Problemstillingen, slik jeg oppfatter den, er: Kan avtaleformen, som tiltak, bidra til å øke måloppnåelsen vi alle er felles om, nemlig at ”Alle skal bo godt og trygt”?

Jeg har inntrykk av at vi har fått et sterkt fokus på utfordringer knyttet til våre respektive organisasjoners **struktur** og **kultur**. Vi har fått reist problemstillinger og drøftet utfordringer knyttet til

- tverrfaglig tilnærming
- intern organisering
- samhandling på tvers av organisasjoner og forvaltningsnivå
- ansvarsavklaringer
- avtaleutforming
- oppfølgingsansvar
- rutiner

De konkrete resultatene fra kontraktssamarbeidet mellom Trondheim fengsel og Trondheim kommune etterspørres også. Hva har Trondheim kommune oppnådd? Hva har Trondheim fengsel oppnådd? Dette synes jeg er et viktig spørsmål.

Effekten av å bruke avtale som metode for samhandling må kunne måles for at den skal gi legitimitet. Men hva skal måles? Jeg tenker da: Hva var målet i utgangspunktet? Er målet formulert og tydelig fremstilt for andre?

Jeg har stor tro på nytten av å være bevisst hvilke resultater man jobber for å oppnå. Derfor er min utfordring til avtalepartene at avtaler operasjonaliseres og konkretiseres ved å definere måltall for innsatsen. Ett enkelt eksempel på det er: Hvor mange personer i løpet av året skal avtalen bidra til å gi et godt tilbud?

Måling av resultater øker presset i systemene, men det gir også inspirasjon til å drive kontinuerlig utviklingsarbeid på metoder og rutiner i saksfeltet. Det er viktig – innenfor trygge rammer – å tørre å være kreativ, tenke alternativt og annerledes. Tanken sitter ikke i fengsel, men av og til må en ta seg på tak for å se utenfor de rammene som våre organisasjoner tradisjonelt fungerer innenfor.

Synliggjøring av resultater er også viktig. Gode resultater gir legitimitet til arbeidet. Legitimitet gir tillit, og tillit gir tro på egen krefter. Det i sin tur skaper nye resultater: Den positive spiralen.



Visjonen er at alle skal bo godt og trygt.

Alle!

- ikke bare de som er veltilpassa, edru, friske og i full jobb...

Alle!!

Flere her har påpekt at det *boligsosiale arbeidet* er viktig for at målgruppa skal kunne holde på en bolig når de først har fått en. En av dere sa videre at "boligsosialt arbeid" som begrep, eller som en faglig tilnærming, representerer noe nytt.

Boligsosial forståelse er viktig og kompetanse på gode metoder og virkemidler i arbeidet med målgruppen er avgjørende. Husbanken har tatt konsekvensen av dette og har tatt flere initiativ til å utvikle boligsosiale studier ved høyskoler i Norge. I Sør-Trøndelag starter et slikt studium våren 2006.

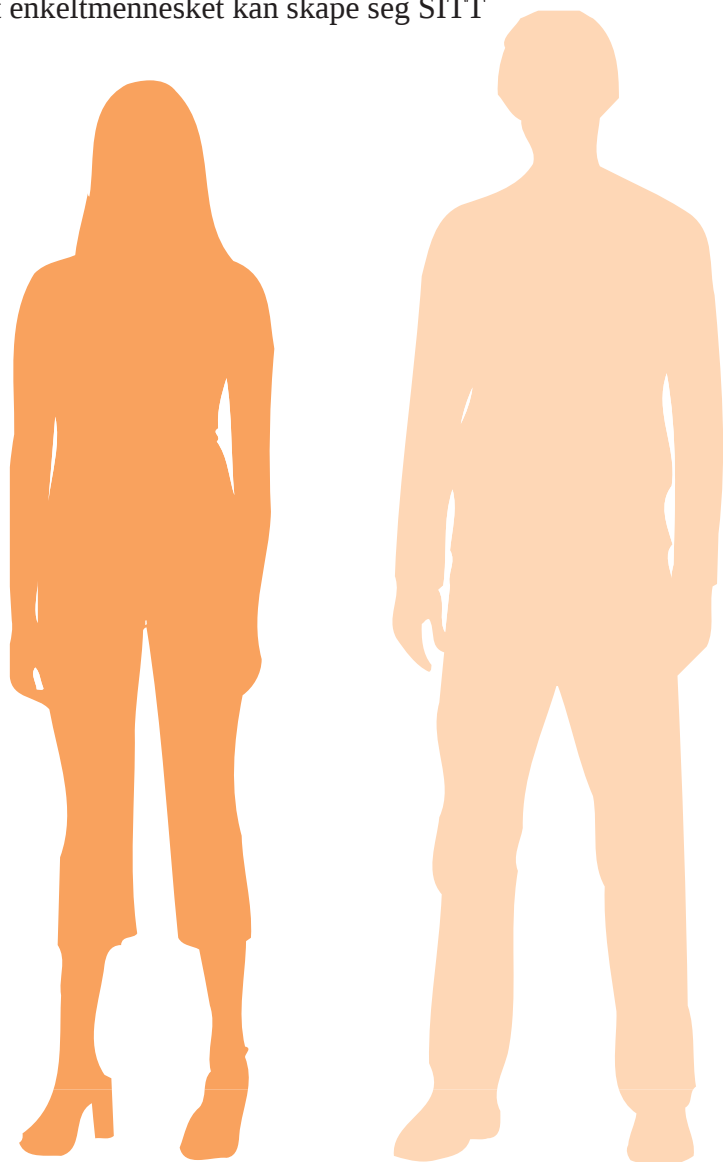
Videre er Regionkontoret i Midt-Norge invitert til å bidra inn i revideringa av grunnutdanninga for sosionomer ved Høgskolen i Stør Trøndelag. Utfordringa er om dagens grunnutdanning er tilpasset morgendagens samfunn? Vår ambisjon der er å bidra til å rette større fokus mot boligsosiale og bolig– psykologiske problemstillinger.

Avslutningsvis vil jeg igjen vende fokus mot målet: Menneskene som skal bo. Vår felles utfordring er å legge til rette for at enkeltmennesket kan skape seg SITT hjem.

Det er noe langt mer enn å skaffe bolig.

Lykke til!

Brit Tove Welde
Regiondirektør Husbanken i Trondheim





Om kollegavurderingen i Trondheim

Trondheim kommune og Trondheim fengsel inngikk i 2003 en samarbeidsavtale om løslatelse fra fengsel. Avtalen skal sikre mer helhetlig tankegang rundt den enkelte løslattes situasjon og hindre dobbeltarbeid.

I februar 2006 arrangerte Kommunal- og regionaldepartementet og Husbanken en kollegavurdering av Trondheimsmodellen. Kollegavurdering (*Peer Reviews*) er et virkemiddel for å nå målsettingene i den nasjonale strategien mot bostedsløshet På vei til egen bolig. Kollegavurdering som metode er hentet fra EUs arbeid med sosial inkludering og benyttes for å få til en gjensidig læringsprosess basert på systematisk evaluering av gode eksempler. Siktemålet med en kollegavurdering av Trondheimsavtalen var å gi inspirasjon til andre byer og kommuner i arbeidet med bedre bosetting ved løslatelse fra fengsel, og ikke minst få gode innspill til hvordan dette arbeidet kan bedres ytterligere.

De seks største byene Drammen, Kristiansand, Tromsø, Bergen, Oslo og Stavanger ble utfordret til å kommentere hva i Trondheimsmodellen som kan overføres til egen by og hvordan. I tillegg til de store byene var flere mindre kommuner, frivillige organisasjoner, brukerorganisasjoner, fylkesmenn, kriminalomsorgen, Husbanken, Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og politidepartementet deltakere på kollegavurderingen.

Trondheimsavtalen har utløst stort engasjement blant de sentrale aktørene i arbeidet med å få til en bedre bosetting av de som løslates fra fengslene. Kommunene har tydelige målsetninger om å implementere og videreutvikle samarbeidsavtalen fra Trondheim, slik at avtalen blir tilpasset de lokale forhold i den enkelte kommune.

I dette heftet oppsummerer vi kollegavurderingen i Trondheim. Vi har tatt oss friheten å disponere heftet fritt etter rekkefølgen av innlegg på selve kollegavurderingen.



Samarbeidsavtalen mellom KS og regjeringen om bosetting etter løslatelse fra fengsel

8. september 2005 inngikk KS og regjeringen ved Kommunal- og regionaldepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og politidepartementet en samarbeidsavtale om tiltak for å forebygge og bekjempe bostedsløshet. Dette skulle bidra til å nå målsettingene i den nasjonale strategien På vei til egen bolig og forhindre at de som løslatelse ikke skal tilbringe tid i midlertidige botilbud eller annen bostedsløs tilværelse.

I tilknytting til denne avtalen ble det også inngått en særavtale mellom KS og Justis- og politidepartementet om bosetting etter løslatelse. Som vedlegg til denne ble det utarbeidet en mønsteravtale som på frivillig basis kan inngås mellom fengsel og kommune.

Utgangspunktet for mønsteravtalen er avtalen mellom Trondheim kommune og Trondheim fengsel. Mønsteravtalen skal gi forslag til samarbeidsstrukturer og ansvarsavklaringer basert på gjeldende regelverk for kriminalomsorgen og kommunene. Tanken er at den skal tilpasses lokale forhold og brukes som et verktøy for å styrke samarbeidet på lokalt nivå. Avtalene kan lastes ned fra www.husbanken.no/bostedslose.

Det er et grunnleggende prinsipp at domfelte og innsatte har, med de begrensninger som følger av frihetsberøvelsen, samme rett til tjenester og tilbud som befolkningen for øvrig. I dagens situasjon med soningskø og høyt belegg i fengslene, er det en utfordring å sikre at domfelte får nødvendige tjenester og tilbud til rett tid. Gjennom slike avtaler kan kommunene og fengslene sammen etablere gode lokale løsninger som bidrar til at domfelte kan få en varig bolig ved løslatelse.

For mange kan tilgangen til helsetjenester oppleves bedre i fengslingsperioden enn den er etter løslatelse. Fengslingen innebærer regelmessige måltider, en seng å sove i, tilgang til medisinsk behandling og for en ganske stor gruppe, opplevelse av bedre helse. Det å ha en bolig – et hjem- er en helt grunnleggende forutsetning for å kunne greie seg i samfunnet etter løslatelse. Enkelte trenger oppfølging av forskjellige slag for å lære å bo. Noen trenger også arbeid eller skoleplass, eller hjelp til å skaffe seg en meningsfull fritid og et nytt nettverk. Dette er tilbud som må være på plass ved løslatelsen for at den domfelte skal ha størst mulig sjanse til å klare seg uten å falle tilbake i kriminalitet.

Avtalene mellom KS og regjeringen på å avskaffe og bekjempe bostedsløshet er:

- Intensjonsavtaler som skal støtte opp om lokalt boligsosialt arbeid
- Mal for samarbeidsavtale mellom fengsel og kommune

KS skal informere sine medlemmer og oppfordre medlemmene til aktiv deltagelse i samarbeidsavtalene og til boligsosialt samarbeid lokalt.



Bostedsløshet og innsatte i fengsel

- 8 pst av de 5500 som ble kartlagt som bostedsløse i 2005 var løslatt fra soning. Dette er på nivå med andelen bostedsløse blant løslatte i 1996 og i 2003. 6 pst av de kartlagte bostedsløse var løslatt fra soning i 1996, og i 2003 var denne andelen økt til 7 pst.
- To tredjedeler av de innsatte er bostedsløse, dvs. de mangler en bolig 2 mnd eller mindre før løslatelse, i henhold til samarbeidsrapporten "Løslatt og hjemløs" (2006) fra Nibr/Krus/Byggforsk. Se rapporten på www.nibr.no under samarbeidsrapporter.
- Mest sannsynlig er omfanget av bostedsløshet blant innsatte større enn det som kommer fram i undersøkelser. Innsatte vil ofte underkommunisere bosituasjonen sin, da et vilkår for å få prøveløslatelse er at du kan vise til en permanent adresse.

Hvilke forhold bør legges til rette for innsatte når de løslates?

Wayback, Organisasjonen Livet etter Soning, er en organisasjon for tidligere straffedømte. Wayback fremhevet i sitt innlegg på kollegavurderingen at fangene er blant de fattigste av de fattige i Norge. De er ikke bare bostedsløse, men mange har ingen eller liten utdanning, rusproblemer, gjeld til offentlige instanser eller private personer, mange har liten eller ingen yrkeserfaring og somatiske og psykiske problemer. Mange har sittet inne 10-12 år og er gjengangere som en må prøve å hjelpe til egen bolig.

For mange av disse er ikke boevne nødvendigvis en konstant evne! Er det mulig med enkle virkemidler å nå et anstendig nivå, slik som å kunne betale husleie, rydde og vaske, og mestre personlig hygiene selv, og eventuelt kunne ruse seg uten at dette vil skade andre, boligen eller bomiljøet?

Hva kan fengslene gjøre?

- Være mer forutsigbare ved løslatelser. Den domfelte bør få en dato for når de skal slippe ut.
- Varsle den kommunen fangen vil bosette seg i ved løslatelsen.
- Styrke boevnen gjennom fokus på personlig hygiene, vask av cella og matlaging og oppsett av f.eks et kostholdsprogram i samarbeid med den innsatte. Det er viktig å gi den innsatte noen verktøy som gjør de bedre i stand til å mestre en hverdag i etterkant av soningen.

Fengslene kan kartlegge blant annet følgende sentrale forhold: I hvilken grad er rus et problem? Hva har fangene av yrkeserfaring og utdanning? Kan den som skal løslates få tilbud om skole eller jobb? Fengslene kan også gi tilbud om soning på kontraktsavdeling hvor innsatte skriver kontrakt der de forplikter seg til rusfrihet og hvor målet er å sluse innsatte videre til mer åpne soningsalternativer.



Hva kan kommunene gjøre?

Kontaktbetjentens stilling gjør det vanskelig å utføre boligveiledningsarbeid. Kommunene kan imidlertid ansette en boligkonsulent som jobber mot de innsatte. Boligkonsulenten kan ha faste dager i fengselet og kjenne til kommunenes boligmasse. Om kommunen skal kunne bidra med oppfølging må kommunens boligkontor finne andre og mer varierte åpningstider.

En person med mange tatoveringer og med tydelig tilknyttingen til sosialtjenesten har dessuten vanskelig for å bli akseptert som leier. I denne sammenheng kan en vurdere om sosiale garantier kan erstattes av kontant depositum.

Hva bør omgivelsene ikke gjøre?

Omgivelsene må unngå å bruke ord som antisosial, kriminelle elementer, rusavhengige, ingen boevne og vanskelig å ha med å gjøre og slakke litt av på kravene! Alle mennesker må dessuten sees i lys av den konteksten de befinner seg: Fengsel er et unaturlig sted å være, da må handlinger og væremåte også bli noe unaturlig. Når friheten kommer starter soningen fordi en må kodes på nytt. Folk må få prøve seg litt i friheten.

Til Trondheim fengsel og Trondheim kommune:

- Beslutninger tatt på mellomledernivå må ha forankring i egen organisasjon
- De som jobber i førstelinje må være med.
- De det gjelder er også de som kan si noe om hva som fungerer.

Det er ønskelig med øremerkede ressurser til gjengangerne. Det er vanskelig å starte på nytt for en som ikke kjenner noen utenfor det kriminelle miljøet.

For mer informasjon om Wayback – Stiftelsen livet etter soning, se www.wayback.no

Trondheimsavtalen - sikre tidlig planlegging av tiden etter løslatelse

Trondheim fengsel og Trondheim kommune undertegnet 22. desember 2003 en samarbeidsavtale vedrørende domfelte og varetekstfengslede innsatte med tilhørighet i Trondheim kommune. Formålet med avtalen var å sikre at kommune og fengsel oppfyller forpliktelser som ligger i lover, rundskriv og reglement. I tillegg skulle avtalen gi klare rutiner for samarbeid og slik sikre at alle innsatte får en reell mulighet til på et så tidlig tidspunkt som mulig å starte planleggingen av tiden etter løslatelse. Avtalen skulle sikre innsatte rask ansvarsavklaring, tydelig funksjonsfordeling og felles opptreden.

Viktige forutsetninger for avtalen har vært et fokus på helhetlig tenkning omkring den innsatte og løslatelsessituasjonen, å ikke tilrettelegge for mer særomsorg enn det som er nødvendig, og fokus på normalisering og integrering.

Avtalen om samarbeid baserer seg i hovedsak på lov om gjennomføring av straff m.v. og lov om sosiale tjenester.



Målgruppe for samarbeidsavtalen er innsatte som er Trondheim kommunes ansvar ut fra lov om sosiale tjenester. Dette gjelder for innsatte i Trondheim fengsel med avdelingene Leira og Frigangshjemmet. Målgruppen innbefatter også domfelte som er innsatt 2 måneder eller mer, samt varetektsfengslede som antas å være innsatt minst samme tidsrom.

Det er frivillig om domfelte ønsker at kommunen skal involveres i planleggingen av løslatelsessituasjonen. Det skal derfor innhentes samtykke fra de innsatte når det er aktuelt med tverrfaglige vurderinger og utarbeidelse av individuelle planer. Et anslag på 50 domfelte bistås av kommunen til enhver tid som en del av avtalen.

Samarbeidsavtalen var definert som et utviklingsprosjekt med varighet fra august 2005 til januar 2006. Det ble etablert en koordinatorstilling for prosjektet med hensikt å sørge for fordeling av henvendelser, å delegere ansvar for oppfølging, innarbeide rutiner for samarbeid og etablere/opparbeide nettverk. Koordinatoren fikk også ansvar å kvalitetssikre oppfølgingsavtalene og spre kunnskap om kommunenes tjenestetilbud for å gjøre kommunikasjonen og saksbehandlingen mer effektiv.

Mer om samarbeidet mellom Trondheim kommune og fengsel, se www.trondheim.kommune.no under samarbeidsavtaler.

Evaluering av Trondheimsavtalen

I forbindelse med kollegavurderingen foretok Sintef i 2005 en underveisevaluering av samarbeidsavtalen i Trondheim med fokus på boligdelen i samarbeidsavtalen. Samarbeidsavtalen hadde vært i drift i et og et halvt år på evalueringstidspunktet.

Målsetting med evalueringen var å kartlegge erfaringer med samarbeidsavtalen og få kunnskap om hvordan samarbeidet mellom de to partene har fungert i praksis i avtaleperioden. Evalueringen er ikke en brukerevaluering, men en undersøkelse av hvordan samarbeidspartene og tjenesteapparatet har vurdert hvordan avtalen har fungert. Sintef sin evaluering "Bolig ved løslatelse? Underveisevaluering av samarbeidsavtalen mellom Trondheim fengsel og Trondheim kommune" finnes på www.husbanken.no under bostedsløshet/rapporter.

Omfanget av avtalen

Et anslag på 50 innsatte bistås av kommunen og kan sies å være definert som brukere av avtalen. Sintef gjorde i forbindelse med evalueringen også en registrering av bostedsløse i Trondheim fengsel september 2005. Undersøkelsen viste at av de 124 innsatte som ble spurt svarte 41 at de var uten fast bopel. En betydelig andel av de som *bodde i eid eller leid bolig* hadde dessuten bodd i under ett år på det som de oppga som bostedet da de ble fengslet. Dette indikerer at en betydelig andel av de som hadde egen bolig, hadde bodd der relativt kort tid noe som igjen kan tilsi en ustabil boligsituasjon.



Det kan være mørketall fordi det er vanskeligere å få permisjoner/prøveløslatelser uten å oppgi fast bolig. Offentlige stønader og trygd kan falle bort om det oppgis at en er uten bolig. I tillegg hersker det en generell skepsis/negative erfaringer fra tidligere boligsøking.

Erfaringer med avtalen

Samarbeidsavtalen vurderes å være et unikt og godt tiltak som har stor betydning ut over egen avtale. Intensjonene i avtalen oppleves dessuten som et godt utgangspunkt for samarbeid. Formalisering av samarbeidet gjennom en forpliktende avtale ansees som positivt. Det har også vært entusiasme og engasjement for å få til et samarbeid. Både fengsel og kommune har sett nødvendigheten av et tett samarbeid om man skal nå målet om å fjerne bostedsløsheten blant innsatte ved løslatelse.

Imidlertid har både fengsel og kommune erfart at samarbeidet ikke har fungert så godt som en kunne ønske. Det har vært startvansker i etableringsfasen med prøving og feiling. Det oppleves som vanskelig å finne noen spesifikke grunner til når samarbeidet har fungert og når det ikke har fungert.

Fengselets erfaringer

Fengselet opplever det som en fordel å ha intensjonene og rutinene på plass og at det er satt klare målsettinger slik at det er lettere å komme tidlig i gang med oppfølging.

Trondheim fengsel ser at fengselet kan bli bedre på å fange opp de innsattes oppfølgingsbehov. Fengselet har også gjennom samarbeidsavtalen erfart at kontaktbetjentordningen kan fungere bedre. Kontaktbetjentene, som ofte er en viktig samarbeidspartner for kommunen jobber turnus og er dermed ikke nødvendigvis tilstede i kommunens åpningstid. Dette svekker tilgjengeligheten og muligheten for gjensidig godt samarbeid.

Tilfeldigheter gjør at samarbeidet ofte glipper. Dette kan for eksempel være på grunn av kommunikasjonssvikt. Ved å etablere konkrete kontaktpunkter og gjennom økt kunnskap om hverandres organisasjoner kan dette bedres.

Kommunens erfaringer

Trondheim kommune har erfart at avtalen kunne vært forankret bedre på saksbehandlernivå slik at den i større grad blir en del av det faglige arbeidet i kommune og fengsel. Kommunen ser også forbedringsmuligheter internt i samarbeidet mellom kommunenes enheter. Det er behov for å få bedre kunnskap om hverandres arbeid, oppgaver og ansvar og bedre kommunikasjon og informasjonsutveksling mellom enhetene. I kommunen er det også behov for mer kunnskap om fengselet.

Videre har det vært et stort press på de kommunale boligene som Trondheim kommune disponerer. Når kommunene skal bistå de som løslates fra fengslet med å finne en egnet bolig må boligsosial oppfølging og bomiljø i større grad vektlegges.



Utfordringer og tiltak

- Få til bedre kommunikasjon mellom fengsel og kommune med fokus på gjensidig imøtekommenhet
- Få til bedre forankring nedover i organisasjonene av samarbeidsavtalen
- Å skape ro rundt organisasjonene etter omorganiseringer er en nødvendig forutsetning når nye samarbeidsrutiner skal på plass
- Ved etablering av utviklingsprosjektet/koordinator må en fokusere på hva som skal skje når dette avsluttes

Refleksjoner knyttet til Trondheimsavtalen

Denne seksjonen summerer opp refleksjonene omkring Trondheimsavtalen. Innledningsvis presenteres byenes kommentarer til hva som kan overføres av arbeidet med samarbeidsavtalen i Trondheim til egen by og eventuelt hvordan arbeidet kan overføres. Deretter formidles refleksjoner om utfordringer og muligheter knyttet til bosetting etter løslatelse. Avslutningsvis oppsummerer Trondheim hvordan avtalen kan videreutvikles.

Kommentarer fra Oslo til Trondheimsavtalen

Trondheimsavtalen kan sees på som en tydelig markering av vilje til samarbeid. Oslo ønsker seg en samarbeidsavtale, men begynner ikke på nytt! Oslo har allerede samarbeidsavtale innenfor psykisk helse. Totrinnsmodellen innenfor psykisk helse med en sentral og en lokal avtale kan være en løsning også for bosetting etter løslatelse. Oslo ser at de kan lære av Trondheim i prosessen med å iver sette en slik samarbeidsavtale.

Samarbeidsavtalen i Oslo må forankres ute i bydelene og det må skapes et godt samarbeid mellom bydel og fengsel. Et slikt tverrfaglig samarbeid krever koordinering fra mange instanser.

Oslo kommune er i gang med å kartlegge boligsituasjonen til et utvalg innsatte i Oslo fengsel. Det har framkommet at mange av de som løslates går mot usikre boligløsninger. Oslo har et spesielt fokus på hva som kan gjøres for gjengangerne med sterk kriminell aktivitet.

Det er behov for mer kunnskap i kommunen og i bydelene om hvordan fengslene jobber. Likeledes må fengslene få kjennskap til hva kommunene kan tilby. Oslo kommune har utarbeidet Boligmappen ”fra a til å”. For mer informasjon se www.hev.oslo.kommune.no. Boligmappen er utviklet som et verktøy for ansatte i fengsler og på institusjoner for å bistå personer til å finne en egen bolig i Oslo kommune ved løslatelse eller etter utskrivning fra institusjon. Det er også etablert et bolignettverk mellom bydelene med formål å etablere god dialog mellom fengsel og kommune og bydel.



Oslo ser følgende utfordringer i det videre arbeidet:

- Det er lettere å få prøveløslatelse om en opplyser at en har en bolig. Dette skaper mørketall hvor det reelle boligbehovet ikke framkommer
- Det er behov for en bedre forståelse av hva kontaktbetjentenes rolle er og hva den bør være
- Kompetansen om boligfremskaffelse må heves

Kommentarer fra Bergen til Trondheimsavtalen

Det mest sentrale med en samarbeidsavtale slik Bergen ser det er å få til et mer systematisk arbeid i soningstiden med å løse boligbehov for innsatte. Dette innebærer å få til mer regelmessig kontakt mellom innsatt, fengsel og kommune, og at kommunen blir mer tilgjengelig. Bergen understreket at kommunene har en samarbeidsavtale mellom Kriminalomsorgen, region vest og Bergen kommune å bygge på. I tillegg er det etablert flere møtearenaer, samarbeidserfaringer og samarbeidspraksiser som et ledd i Prosjekt bostedsløse. Bergen har også hatt botreningssenteret og prosjektet fra fengsel til kommune som har gitt verdifulle samarbeidserfaringer mellom boligsiden og fengsel. For mer info se www.bergen.kommune.no. Bergen ser det som viktig å forankre en slik samarbeidsavtale i lokale strategier og planer.

Hvordan kan arbeidet med samarbeidsavtalen i Trondheim overføres til Bergen? I Trondheim er det etablert samarbeidsrutiner mellom boligsiden og sosialtjenesten og det er vektlagt strategier for bedring av samarbeid. Videre har en hatt som utgangspunkt at dette er konsensusarbeid og en løsningsfokusert tilnærming med rom for utvidelse til flere parter. Det å etablere og utvide samarbeidsarenaer knyttet til konkrete personer/saker er viktig i det videre arbeidet og å styre mot felles overordnet mål: God bosetting ved løslatelse og mulighet til å bli boende over tid.

Kommentarer fra Drammen til Trondheimsavtalen

Arbeidet med målsettingen om bosetting ved løslatelse er i startfasen i Drammen. Basert på erfaringer fra Trondheimsmodellen ønsker Drammen å vektlegge god forankring innad og spesielt på saksbehandlernivå. En utfordring er å få til koordinering fra forskjellige instanser i kommunen.

Kommentarer fra Tromsø til Trondheimsavtalen

Tromsø kommune er glade for å være i dialog med Tromsø fengsel med uforpliktende drøftinger og ser Trondheimsavtalen som et godt dokument når Tromsø skal komme fram til egen avtale. Det å skaffe varig bolig til de som løslates er en stor utfordring. Styrken til Trondheimsavtalen synes å være vektleggingen av det formelle og juridiske og ryddig struktur på kjøreregler. En styrke ved avtalen i Trondheim er også at den er konkret på at den det gjelder aktivt skal delta og at det skal innhentes samtykke for dette.



Tromsø ser som en spesielt stor utfordring at innsatte i Tromsø fengsel løslates til så mange forskjellige kommuner. Tromsø stilte spørsmålet om Tromsø kommune kan bli en aktør i forhold til et interkommunalt nettverk i Tromsø gjennom for eksempel å etablere en felles koordinatorstilling som kan jobbe mot flere fengsler og ha et ambulerende kontor?

Kommentarer fra Stavanger til Trondheimsavtalen

Samarbeidsavtalen i Trondheim er et godt utgangspunkt for det arbeidet Stavanger skal sette i gang. Stavanger uttrykte ønske om å vite mer om hvordan avtalen i praksis har blitt fulgt opp i Trondheim og hvorvidt den har vært et gode for den innsatte?

Om boligmarkedet og tilbudet fra kommunen i Stavanger ble det uttrykt at Stavanger har forholdsvis mange kommunalt disponerte boliger og derved et godt boligmarked. Stavanger har en miljøarbeidertjeneste som er en del av det kommunalt disponerte boligtilbudet, dette er viktig fordi behovet for oppfølging er stort. De som løslates skal ha bolig når de løslates og de skal tilbys legemiddelbasert rehabilitering (LAR). Denne modellen er et godt utgangspunkt når Stavanger skal i gang med å utarbeide en samarbeidsavtale.

Stavanger ser det som en utfordring å være konkret på hvilke mål en ønsker å oppnå ved utforming av en samarbeidsavtale. Hvordan har avtalen i Trondheim blitt fulgt opp i praksis? Har samarbeidsavtalen vært et gode for de domfelte som løslates? Synliggjøring av resultater er viktig og gir legitimitet til det videre arbeidet!

Kommentarer fra Kristiansand til Trondheimsavtalen

Kristiansand kommune har i 2005 igangsatt et prosjekt om bosetting ved løslatelse. Status per i dag er lite fokus på bosetting ved løslatelse, men mye fokus på bostedsløshet.

Målsetninger framover i Kristiansand er et økt fokus på samarbeid mellom kriminalomsorgen og Kristiansand kommune og at løslatte skal få styrket oppfølging. Innsatte skal få tilbud om bolig/hjelp til å finne bolig i større grad enn hva som er tilfelle i dag og de som løslates skal i større grad enn i dag ha en bolig som står klar ved løslatelse. For å få til dette er det nødvendig å opprette samarbeidsfora og få bedre kunnskap i fengslene om kommunen og om de innsattes boligbehov i kommunen.

Kristiansand vil gjennomføre en kartlegging/brukerundersøkelse for å vite mer om boligbehovet blant de innsatte. Denne skal avdekke:

- Omfanget av bostedsløshet ved løslatelse.
- I hvor stor grad må innsatte flytte inn i midlertidig bolig enten privat eller gjennom det offentlige
- Hva er boligsituasjon før soning?
- Om de innsatte har fått tilbud fra fengselet?
- Om kommunen er kontaktet og om den innsatte har fått tilbud om den hjelp som er etterspurt?
- Om den innsatte har fått tilstrekkelig informasjon om aktuelle hjelpetilbud?



Kristiansands Prosjekt løslatelse hadde oppstart medio november 2005 og har en varighet på 12 mnd. Prosjektet skal sørge for at kommunens målsetninger på dette området blir innfridd og sørge for iverksetting av samarbeidsavtalen og samarbeidsfora i organisasjonene.

Utfordringer i det videre arbeidet:

- Planlegging og samarbeid er bra, men hva når bolig faktisk ikke er tilgjengelig ved løslatelse?
- Hvordan forholde seg til, og skape samarbeid med flere fengsler? I Kristiansand er det 3 fengsler, skal en lage avtaler med hvert enkelt fengsel?
- Hvordan videreføre samarbeidet etter prosjektet er avsluttet på en best mulig måte?

Hvilke andre utfordringer kom til uttrykk på kollegavurderingen og hvilke innspill til løsninger ble formidlet?

Fokus må være på helhet og ikke kun bolig!

Fra både fengsel, frivillige organisasjoner og kommuner ble det uttrykt at en slik samarbeidsavtale mellom fengsel og kommune ikke kun handler om bolig og eventuelle tjenester tilknyttet boligen, men om en helhetstekning hvor jobb og utdanning, helse, nettverk og fritid også må inngå. I mange tilfeller er innsatte kasteballer i systemet og de har sammensatte problemer. Enkelttiltak er ikke tilstrekkelig for å fange opp disse problemene. Fra blant andre Tromsø kommune ble det understreket at kommunen skal gi et helhetlig tilbud til de som løslates fra fengsel. Dermed må det samhandles med andre aktører om jobb og utdanning. En utfordring i denne sammenheng er å få det tverrfaglige samarbeidet rundt den enkelte til å fungere.

”Vi må fokusere på at løslatte skal få et så stabilt liv som mulig, så verdig som mulig. Samarbeid på tvers ønsker vi oss med lokalt fengsel, bolig- og stoffkartlegging, rus og psykiatriavtaler. Flere instanser må være involvert enn bare kommune og fengsel!” (Sandnes fengsel).

Bolig et knapphetsgode – tenke differensiert i boligframskaffelsen

Det er svært krevende å framskaffe boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet i de store byene. En kommunalt disponert bolig er et knapphetsgode som mange prioriterte grupper kjemper om. Trondheim kommune ga innspill om at søknadsprosedyrene må tas på alvor og at løslatte med boligbehov må oppfordres til å søke bolig og stå i kø.

Husbanken oppfordret kommunene til å tenke bredde og kombinasjoner av de boligsosiale virkemidlene ved etablering av løslatte i et boforhold. Det er ikke slik at samtlige av de som løslates trenger en særbolig. God kartlegging av behov er essensielt for å vite hva den enkelte har behov for av bolig- og tjenesteoppfølging.



Innspill til løsninger

- Kan det private utleiemarkedet benyttes i større grad?
- Er startlån og boligtilskudd vurdert? Mange kan bo i egen bolig med oppfølging, jmf. Rana kommunes ”Vi gjør så lite med bare hus” hvor tidligere bostedsløse rusmisbrukere har fått egen bolig
- Kan noen falle innenfor bostøtteordningen?
- Husbanken har kompetansetilskudd til utviklingsprosjekter, boligtilskudd til etablering og startlån. Sosial- og helsedirektoratet har tilskudd til oppfølgingstjenester i bolig.

Balanse i forholdet mellom bolig og tjenester og samarbeid med frivillige

Kirkens Bymisjon fremhevet at for mange har overgangen fra fengsel til bolig vært problematisk. Det er en utfordring å få til en sammenheng mellom tjenester og bolig. Ofte oppleves det å være et gap mellom de som har med tjenester å gjøre i en kommune og de som har ansvaret for boligfeltet. Sosialarbeidere bruker mye tid på å tolke lovverket for forståelse av hvem som har ansvar for oppfølging. Kirkens Bymisjon stilte spørsmål om det er mulig å få en balanse i det *boligsosiale* arbeidet og vektlegge tjenester like mye som boligen?

Innspill til løsninger

- Kommunene og fengslene ble oppfordret av de frivillige organisasjonene til i større grad å inkludere de frivillige organisasjonene i arbeidet med bosetting av de som løslates fra fengslene, spesielt med tanke på at organisasjonene kan være tilbydere av tjenester tilknyttet boligene.
- I Stavanger har Blå Kors kjøpt leiligheter med tilskudd fra Husbanken og Sosial- og helsedirektoratet og miljøarbeidertjeneste i tilknytning til leilighetene. For mer informasjon om samarbeids-prosjektet mellom Stavanger Blå Kors og Stavanger kommune se www.husbanken.no under bostedsløshet.

Mer forutsigbarhet om løslatelsestidspunktet

Både fengsler, kommuner og brukerorganisasjonene formidlet i refleksjonene knyttet til Trondheimsavtalen at manglende forutsigbarhet om løslatelsestidspunktet gjør planlegging av boligsituasjon etter løslatelsen vanskeligere. Flere understreket at det er nødvendig å få avklart tidlig hvilken kommune den enkelte skal løslates til, slik at kommunen tidlig kan starte prosessen med å fremskaffe gode boligløsninger for den enkelte. I mange tilfeller er det uklart hvilke fengsler kommunens brukere soner i.

Trondheim fengsel, avdeling Leira, ga innspill om at de ofte støtter på problemer når innsatte vil bosette seg i en annen kommune. Løslatte som ønsker å komme seg bort fra miljøer de har hatt tilhørighet til, og som ønsker å flytte til en annen by, kan oppleve at verken den nye eller gamle kommunen tar ansvar for å bidra til etablering i bolig.



Innspill til løsninger

- Tidlig varsling fra fengsel til kommune er nødvendig for god bosetting!
- Fengslene kan jobbe med kommunen og få den opprinnelige kommunen til å gjøre et tidlig vedtak om flytting til annen kommune. På denne måten kan fengselet knytte kontakter til den kommunen den løslatte ønsker å bosette seg i.

Behov for bedre kartlegging av boligbehovet blant de innsatte

Flere fengsler og kommuner uttrykte behov for å vite mer om boligbehovet blant de innsatte i form av bedre kartlegginger. Det må jobbes videre med hvordan registreringene kan bedres for å skaffe oversikt over boligbehovet blant innsatte. Trondheim fengsel ønsker å fortløpende kunne rapportere på omfanget av bostedsløse som sitter inne. I hvor stor grad må innsatte flytte inn i midlertidig bolig enten privat eller gjennom det offentlige og hva er boligsituasjonen før soning? Husbanken ga innspill til diskusjonen om at det i kartlegginger er viktig å huske på at dette handler om enkeltpersoner og at løsninger på boligbehov må være tilpasset den enkelte.

Innspill til løsninger

- Fokuserer på brukeren og på at det er enkeltpersoner med individuelle boligbehov.
- Trondheim fengsel har blitt introdusert for det elektroniske boligkartleggingssystemet Bokart av Husbanken, og prøver ut om dette kan brukes i tilknytning til de andre systemene i fengselet.

Bokart er et elektronisk kartleggingssystem som gir kunnskap om hvem som er vanskeligstilt på boligmarkedet og hvilke tiltak som er gjennomført. Bokart er utviklet som et planleggingsverktøy for kommunene. Husbanken kan gi tilskudd til kjøp av Bokart, opplæring i bruk av systemet, brukerstøtte via ekstrasnett og tilbyr analyseveileder. Kommunene må dekke vedlikehold av systemet, sende data fra Bokart til Husbanken to ganger per år og søke datatilsynet om konsesjon. 71 kommuner har per mai 2006 tatt i bruk Bokart. For mer informasjon se, www.husbanken.no

Forslag til videreutvikling av Trondheimsavtalen

Trondheim gjorde disse refleksjonene om hvordan samarbeidsavtalen mellom Trondheim fengsel og Trondheim kommune kunne videreutvikles:

- Kommunen må bli tidligere orientert om løslatelser
- Tekniske løsninger for registrering/samhandling fengsel og kommune er under utvikling
- Avvik fra avtalte samarbeidsformer skal rapporteres til samarbeidsutvalget
- Ansvar for oppfølging av avtalen i kommunen bør plasseres i det ordinære hjelpeapparatet og ikke hos en fengselskoordinator
- Etablere et utvidet fagnettverk som treffes månedlig
- Samarbeidsavtalen skal oversettes til de mest anvendte fremmedspråkene



- Det skal utføres mer informasjonsarbeid om samarbeidsavtalen
- Bedret kommunal kompetanse på ettervernstiltak

For mer informasjon om videreutvikling av avtalen se www.trondheim.kommune.no under samarbeidsavtaler.

Prosjekter

Kriminalomsorgen - tiltak i Oslo fengsel for gjengangere

Tiltak overfor gjengangere (TOG) er i dag et samarbeidsprosjekt mellom Oslo fengsel og Oslo friomsorgskontor og har en varighet på fire år. Målsettingen med tiltaket er at man under soningen skal tilrettelegge slik at den dømte skal greie seg ute etter endt dom uten kriminalitet. Målgruppen er domfelte med flere dommer som normalt ikke ville fått løslatelse på prøve. Som et ledd i prosjektet opprettes en egen konsulent i tillegg til kontaktbetjenten som skal arbeide sammen med den innsatte for å bedre vilkårene etter løslatelse. Sammen skal de følge den domfelte tett i møtepliktsperioden. I Oslo fengsel er en egen avdeling definert som TOG-avdeling med 10 ansatte og 15 innsatte.

Det er videre etablert et eget boligprosjekt innenfor tiltaket overfor gjengangere som har fått kompetansetilskudd fra Husbanken. Tiltak overfor gjengangere skal bygge opp kompetanse på kartlegging av egnet bolig, boevne og vurdering av hvilke behov den enkelte har i en bosituasjon. Denne boligkompetansen skal implementeres i miljøarbeidet på den avdelingen i fengselet som har ansvaret for tiltaket for gjengangere. Tiltak overfor gjengangere skal også ha fokus på oppfølging i bolig etter bosetting og løslatelse. I tillegg skal tiltaket tenke langsiktig på bosetting også utover endt soning og møteplikt. Ved bruk av individuell plan (IP) skal det sørges for at den enkelte er sikret langvarige og koordinerte tjenester. Forventet resultat av boligprosjektet er å utvikle gode samarbeidsrutiner for direkte overgang fra fengsel til egnet bolig. For mer informasjon se www.oslofengsel.no.

Prosjekt i Oslo kommune, Helse- og velferdsetaten

Bakgrunnen for prosjektet "Fra fengsel til egen bolig" er regjeringens strategi På vei til egen bolig. Prosjektet er et ledd i arbeidet med målsettingen om at "ingen skal tilbringe tid i midlertidige løsninger ved løslatelse fra fengselsopphold". Dette er strategi som Oslo kommune stiller seg bak. Prosjektet Fra fengsel til egen bolig er finansiert av Husbanken og Sosial- og helsedirektoratet og avsluttes 31. desember 2006.

Formålet med prosjektet er å redusere antallet innsatte som er uten bolig ved løslatelse. Dette skjer ved økt bolig- og sosialfaglig satsning både inne i fengslene og i samarbeid med bydelene.



Prosjektet har definert tre målsetninger:

- Å utvikle samarbeidsrutiner for direkte overgang fra fengsel til bolig.
- Å bygge opp kunnskap og kompetanse hos ansatte i fengslene i forhold til boligfremskaffelse ved løslatelse.
- Å produsere og implementere Boligmappen (se egen omtale nedenfor) i fengsler og andre institusjoner.

Prosjektet har valgt å legge vekt på utvikling av nye samarbeidsrutiner samt kunnskaps- og kompetanseoverføring hos ansatte fordi dette er noen av de sentrale utfordringene for en effektiv boligfremskaffelse til innsatte. Oslo kommune opplever at både bydelene og fengslene er interessert i samarbeid, men at rutiner, ressurser og kunnskap ikke alltid strekker til. Prosjektets mål er at økt bolig- og sosialfaglig satsting på sikt vil kunne føre til mer bevisstgjøring og bedre kvalitet på samarbeidet med boligfremskaffelse til innsatte.

Les mer om prosjektet Fra fengsel til egen bolig på Helse- og velferdsetatens hjemmeside www.hev.oslo.kommune.no.

Boligmappen fra a til å

Oslo kommune ved Helse- og velferdsetaten og prosjektet Fra fengsel til egen bolig har utviklet Boligmappen. I Boligmappen finnes det generell informasjon om boligfremskaffelse i Oslo kommune og om de ulike låne- og støtteordningene som tilbys. Her finnes også informasjon om kommunal bolig, Ungbo boliger, det private leiemarkedet og kjøp av egen bolig. I tillegg inneholder Boligmappen søknadsskjemaer og relevante brosjyrer for de ulike finansieringsordningene.

Formålet med Boligmappen har vært å lage et verktøy for ansatte i fengsler og på institusjoner som bistår personer å finne egen bolig i Oslo kommune etter løslatelse fra fengsel eller utskrivelse fra institusjon. Boligmappen kan også være et nyttig verktøy for andre som bistår med boligfremskaffelse i Oslo kommune.

Underveis i arbeidet med Boligmappen har representanter fra Bydel Gamle Oslo, Bydel Sagene, Oslo fengsel, Friomsorgen i Oslo og Brukerorganisasjonen WayBack, gitt tilbakemelding på innholdet. I tillegg har sosialtjenesten i Oslo fengsel evaluert bruken av Boligmappen. Hustrykkeriet i Oslo fengsel har trykket innholdet.

Boligmappen er tilgjengelig på Helse- og velferdsetatens nettsider www.hev.oslo.kommune.no.



Hva bidrar til bedre bosetting ved løslatelse i vår by?

Byene jobbet sammen på bybord på tvers av forvaltningsnivå med følgende spørsmål:

- Hva bidrar til bedre bosetting ved løslatelse i vår by?
- Hva kan overføres fra Trondheimsavtalen til ”min” by og hvordan kan dette overføres?
- Hvordan kan det jobbes lokalt med samarbeid?
- Hvordan ser vår lokale ”samarbeidsavtale” ut?
- Hvordan skal omgivelsene få kunnskap og kjennskap til avtalene?

Fra flere kommuner ble det sagt at ”Boligavtalen” gir et strålende utgangspunkt for etablering av samarbeidsavtaler på lokalt nivå. Det ble også understreket at det er viktig med fortløpende evalueringer av avtalen og tydeliggjøring av hvilke målområder i denne som skal prioriteres ut fra spørsmålet ”oppnår vi det vi vil?”

Det ble understreket at fengslene må være åpne for muligheten for å etablere flere samarbeidsavtaler både med ”hovedkommune” og de andre kommunene som de innsatte skal løslates til. Friomsorgen burde dessuten være en del av avtalen. Flere kommuner uttrykte et behov for å øke kvaliteten på oppfølging av gjengangere og sikre oppfølging av de som har vært i rusprosjektet. Kanskje kan modellen fra småhusprosjektet i Trondheim benyttes til dette. Det ble også stilt spørsmål ved hva som gjøres med de som blir domfelt som har en egen kommunal bolig? Og om de har husleierestanse, hvor lenge skal de få beholde boligen?

Som et innspill til hvordan det kan jobbes lokalt med samarbeid ble det nevnt mulighet for felles avtale mellom region og kommuner. Store kommuner kan etablere en fast kontaktperson/koordinator som jobber mot fengslene. Det kan også skapes nettverkssamarbeid mellom kommunene og fengslene (fagfora) for erfaringsutveksling. Dette kan fungere som et bindeledd opp mot små kommuner. Alliansebygging via kommunikasjon ble også fremhevet som viktig i tillegg til formidling av kunnskap om hverandres organisasjoner.

Ved utarbeiding av en samarbeidsavtale mellom fengsel og kommune kan det være nyttig å se hen til rutiner som er etablert mellom behandlingsinstitusjoner og kommuner ved utskrivning fra institusjon. Dette kan overføres til å gjelde mellom kommune og fengsel.

Mangel på kommunalt disponerte boliger ble i tillegg til manglende prioritering av domfelte fremhevet som en hovedhindring for å etablere innsatte i varig bolig.

Kriminalomsorgen fremhevet ønske om god dialog med kommunesektoren om hvordan kriminalomsorgen skal være en best mulig samarbeidspartner og en ressurs for kommunene i arbeidet med å bidra til at domfelte og innsatte løslates til en god og varig boligsituasjon.

Det ble understreket fra Husbanken at kommunene kan være aktive og søke midler for å prøve ut og implementere nye tiltak og tenke kreativt i forhold til samarbeid med private/frivillige organisasjoner.

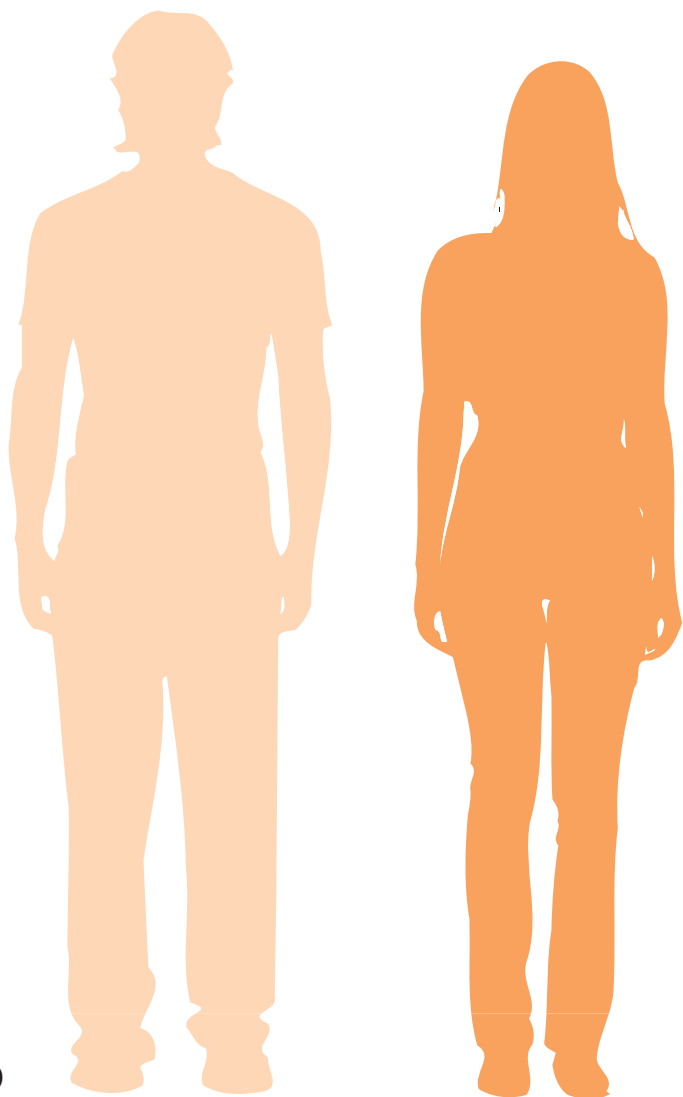
Husbanken har kommunenettverk som kan brukes på tvers av regionene til å komme fram til gode avtaler og løsninger.



Hvorfor skal samarbeidet formaliseres?

Forankring på alle nivåer ble nevnt av flere som viktig grunn til å formalisere samarbeidet gjennom en samarbeidsavtale. En grunn til å formalisere samarbeidet i en samarbeidsavtale er også at det blir mer oppmerksomhet på avtalen. I tillegg kan formalisering bidra til bedre koordinering av prosjekter og satsninger og utvikling og videreføring av gode samarbeidsarenaer.

Økt byråkratisering ble nevnt som et argument mot formalisering av samarbeid. Det finnes etter hvert mange avtaler for mange ulike grupper som rusmisbrukere, psykiatriske pasienter, løslatte og flyktninger. Det kan være en utfordring å ha oversikt over avtalene. Det ble også understreket at avtalen og samarbeidet må evalueres, utvikles og vedlikeholdes underveis for å unngå stagnasjon og rigiditet.





Eksempler på tiltak

Veiskillet på Moholt

Veiskillet åpnet august 2005 og driftes av Kirkens Bymisjon. Veiskillet er en overgangsbolig med oppfølgingsfunksjoner for folk som er motiverte for og ønsker støtte og trygghet på veien til et liv uten rus og kriminalitet. Veiskillet ligger 2 km utenfor Trondheim sentrum, med seks leiligheter til utleie og en fellesleilighet. Fem av disse leilighetene leies ut gjennom Trondheim kommunes tildelingssystem.

Tilbudet om bolig på Veiskillet er primært rettet mot kvinner og menn mellom 25 og 40 år som kommer fra soning i Trondheim fengsel. Beboerne får to-roms leiligheter med stue-, kjøkken-, bade- og soveromsfunksjon. Veiskillet har ordinære leiekontrakter.

Erfaringer med Veiskillet og spørsmål til refleksjon

Veiskillet fungerer som et høyterskeltilbud, et siste springbrett før den enkelte beboer kjenner seg klar for et liv i egen bolig. På Veiskillet er det satset tungt på et rusfritt hus. Videre er Veiskillet en overgangsbolig, men hva vil det nå egentlig si å være underveis? Plutselig er noen tildelt en bolig på Veiskillet, men ofte er det ønskelig at veien videre var påbegynt tidligere! Før opprettelsen av Veiskillet var det flere naboprotester, frykt for sprøytespisser, gisseltaking i barnehager etc. Etter innflytting har ikke Veiskillet fått en eneste naboklage. Et annet tankekors har vært at de løslatte på slutten av soningstiden ser godt ut psykisk og fysisk. Mange innsatte har hatt enorm stigningskurve innenfor fengselsrammene. Det å bo utenfor fengselets rammer, byr mange utfordringer. Er det alltid en nedtur å komme ut? Skulle noen av de som er på Veiskillet hatt et annet tilbud? Konklusjonene og sannheten er vanskelig å finne: De små seirene må være de store!





Trondheim kommune – tiltak med småhus

Trondheim kommune ønsket å etablere småhus som et botilbud med håp om stabilitet og prøve ut en boligmodell og en tjenestemodell. Målgruppa for prosjektet er personer med rusproblem og mange av disse har også psykiske problemer. I en kartlegging framkom det at kommunen hadde en liten gruppe som ikke greide å nyttiggjøre seg kommunens tilbud. Dette var en gruppe som stadig falt utenfor de boligtiltak som kommunene kunne framskaffe, og som vandret rundt i det kommunale systemet. Det som kjennetegner denne gruppa er blant annet at de ikke kan bo tett inn på andre og mange har store rusproblemer.

De syv småhusene som til nå er etablert er på 35 kvadrat. De som har fått tilbud er personer med lang ruskarriere og flere har kriminell bakgrunn. Kommunen hadde dialog med politiet om valg av tomter.

Utfordringene var blant annet:

- Finne egnede tomter
- Tjenestetilbudet
- Naboskapsarbeid



Småhusprosjektet

www.trondheim.kommune.no

Trondheim kommune kjøper tjenestene av Kong Carl Johans Arbeidsstiftelse. Deres tjenestemodell bygger på å skape gode relasjoner til bruker og hjelpeapparat, ha ubyråkratiske løsninger med vektlegging av god tilgjengelighet og fleksibilitet, være bevisst på at en jobber i andres hjem, nedtone kontrollørrollen og være på tilbudssiden og tilgjengelig. Oppfølgeren gjør intet beboeren ikke vil! Erfaringene så langt er at beboerne etterspør tjenestene og viser vekst og utvikling. De fleste tar vare på leiligheten sin, noen får hjelp til orden. Den enkelte tar ansvar for personlig hygiene selv. Beboerne er stolte av sitt hus og hjem.

Denne boligmodellen har bidratt til unngåelse av konflikt på områder som tidligere har bestått av konflikt og at det gis rom for å jobbe med det som er nødvendig. Det er politisk oppslutning i Trondheim om 5 nye hus som skal ha noe høyere standard.



Stavne gård- arbeidstreningsleir

Stavne gård i Trondheim er et kommunalt foretak og er både et arbeidstreningstiltak for Aetat og et rusoppfølgingstiltak. Stavne Gård har 300 interne og eksterne praksisplasser. Stavne gård utfører rusrehabilitering, ettervernstjeneste og sosialfaglig oppfølging av de som er ute i arbeidsmarkedstiltak. De som deltar på praksisplassene er unge voksne med psykososial problematikk som trenger bistand av forskjellig karakter for å komme seg videre, men som vil jobbe aktivt med de problemene de har. Mange har egen bolig, men også en gruppe som har boligbehov. Boligen må være ordnet før arbeidsmarkedstiltak. Stavne gård blir målt på deltagelse i arbeid eller skole. Bolig er sentralt for deltagelse på disse arenaene. Mer om Stavne Gård, se www.stavne.no

Trondheim fengsel - avdeling Leira

Avdeling Leira ligger 5 km fra Trondheim sentrum og har plass til 29 innsatte hvorav 25 menn og 4 kvinner. Leira avdeling har flere arbeidsplasser hvor gartneriet er den største. Deltagerne får kompetansebevis på hva de har tilegnet seg på arbeidsplassene og datakort. Leira avdeling er holdningsstyrt og forsøker ikke ha så mange regler utenom tre absolutte nei holdninger til rus, vold og ny kriminalitet. De som bor på Leira oppfordres til å tenke over konsekvenser for valg og deltakerne oppfordres til å velge de gode løsningene. Det er lagt opp til mye fritidsaktivitet, vedlikehold på biler, teltturer, fisketurer hvor en kommer i god posisjon til innsatte og hvor det er lettere å få til god samhandling etterpå. Deltagerne deles inn i grupper hvor det blant annet fokuseres på sinnemestring utenfor fengselet. Leira er en pilotanstalt på foreldreveiledning, og har en besøksleilighet hvor innsatte kan ha barna på overnatting. Leira jobber med styrking av nettverk eller oppretting av nytt nettverk som er et vanskelig arbeid. Leira forsøker også å veilede i forbindelse med løslatelse, arbeid og bolig. Mange trenger ikke bare en bolig, men også oppfølging i denne. Det er derfor behov for å knytte kontakter så tidlig som mulig.

En utfordring er de innsatte som tilhører en annen kommune eller ønsker å etablere seg i en ny kommune. Verken ny eller gammel kommune tar ansvar. Garanti for depositum om leilighet må komme tidligere enn to dager før løslatelse. Leira har måttet benytte besøksleilighet til løslatte som ikke har hatt noen bolig ved utskriving. Det anses likevel å være lettere å søke seg bolig fra Leira enn mange andre steder fordi innsatte har lettere tilgang på telefon og fordi betjentene ikke er uniformerte.

For mer informasjon om Leira, se www.leira-fengsel.no



Oversikt over deltakere på kollegavurderingen

Sortert alfabetisk etter firmanavn		
Hansen, Anita Giæver	Bergen fengsel, Kriminalomsorgen region vest	anita-giaver.hansen@kriminalomsorgen.no
Tønjum, Siv Christine	Bergen kommune,	Siv.Tonjum@bergen.kommune.no
Aandahl, Anne Turid Nygaard	Bergen kommune,	Anne-Turid.Aandahl@bergen.kommune.no
Dahl, Line	Bydel st.hanshaugen/oslo kommune	line.dahl@bsh.oslo.kommune.no
Midtskogen, Matta	Drammen fengsel	
Finsrud, Unni	Drammen kommune	Unni.Finsrud@drammen.kommune.no
Helganger, Sverre	Drammen kommune	sverre.helganger@drammen.kommune.no
Angell, Pål Anders	Drammen overgangsbolig	
Bjøntegaard, Heidi	Frelsesarmeen Rusomsorgen region Øst	heidi.bjoentegaard@frelsesarmeen.no
Øvrewall, Mette	Fylkesmannen i Sør-Trøndelag	mette.ovrewall@fmst.no
Angell, Eva	Fylkesmannen i Troms	ean@fmtr.no
Hauge, Hans Christian	HB Regionkontor Oslo	hans.christian.hauge@husbanken.no
Osnes, Bente	HB Regionkontor Oslo	bente.osnes@husbanken.no
Hovland, Karl Olav	Helse- og omsorgsdepartementet	Karl-Olav.Hovland@hod.dep.no
Veie, Sigurd	Husbanken regionkontor Trondheim	sigurd.veie@husbanken.no
Vesterhus, Georg	Husbanken regionkontor Trondheim	gv@husbanken.no
Welde, Brit Tove	Husbanken regionkontor Trondheim	btw@husbanken.no
Melhuus, Kari	Husbanken Trondheim	kari.melhuus@husbanken.no
Nordås, May-Brit	Husbanken, Bergen	
Rolland, Anne-Gro	Husbanken, Bergen	anne.gro.rolland@husbanken.no
Foss, Erik A.	Husbanken, regionkontor Arendal	
Bjørshol, Anna	Husbanken, Strategikontoret	Anna.bjorshol@husbanken.no
Sveri, Gunnar	Husbanken, Strategikontoret	gunnar.sveri@husbanken.no
Øistensen, Bård	Husbanken, Strategikontoret	Bard.oistensen@husbanken.no
Arthur, Arnfrid	Justisdepartementet	arnfrid.arthur@jd.dep.no
Dotsetsveen, Finn	Justisdepartementet, Utviklingsseksjonen	Finn.Dotsetsveen@jd.dep.no
Tveit, Kathrine	Kirkens sosialtjeneste	k.tveit@kirkenssosialtjeneste.no
Auren, Tanja	Kommunal- og regionaldepartementet	tanja-helen.aren@krd.dep.no
Mannsaker, Mette	Kommunal- og regionaldepartementet	mette.mannsaker@krd.dep.no
Pedersen, Bjørn J.	Kommunal- og regionaldepartementet	
Brekke, Thor	Kriminalomsorgen Arendal fengsel	
Hansen, Helge	Kriminalomsorgen region nord	
Sørland, Synnøve Holsvik	Kriminalomsorgen region nord	synnove.sorland@kriminalomsorgen.no
Scheel, Bente Hagesæther	Kriminalomsorgen region nordøst	bente.scheel@kriminalomsorgen.no
Holden, Anne-Berit	Kriminalomsorgen region sør	abh@kriminalomsorgen.no
Karlsen, Karl	Kriminalomsorgen region sørvest	jorunn.molvar@kriminalomsorgen.no
Øyri, Anne	Kriminalomsorgen region sørvest	
Kallekleiv, Jostein	Kriminalomsorgen region vest	jostein.kallekleiv@kriminalomsorgen.no
Wold, Marin Lange	Kriminalomsorgen region vest	Marin.Lange@student.uib.no
Sandlie, Jan-Erik	Kriminalomsorgen region øst	jan-erik.sandlie@kriminalomsorgen.no
Tandberg, Kristin	Kriminalomsorgen region øst	kristin.tandberg@kriminalomsorgen.no
Bråthen, Anders	Kristiansand kommune	anders.brathen@kristiansand.kommune.no



Moen, Ingrun	Kristiansand kommune	ingrun.moen@kristiansand.kommune.no
Helgesen, Janne	KRUS	janne.helgesen@krus.no
Hustad, Magne	KS	
Østvik, Kari Agnes	Leira fengsel	
Dyb, Evelyn	Norges byggforskingsinstitutt	evelyn.dyb@byggforsk.no
Knudtzon, Tilde Hagen	Oslo Kommune, Byrådsavdeling for velferd og sosiale tjenester	tilde.knudtzon@radhuset.oslo.kommune.no
Hermannsdottir, Jonina	Oslo Kommune, Helse- og velferds etaten	jhh@bve.local
Løland, Merete	Oslo Kommune, Helse- og velferds etaten	
Christensen, Reidar	Oslo Kommune/ Storbyavdelingen	reidar.christensen@bsh.oslo.kommune.no
Eide, Vigdis	Sandnes Kommune	
Molden, Thomas	Sintef	
Nyeggen, Gunn Sølvi	Småhus Trondheim kommune	GUNN-SOLVI.NYEGGEN@trondheim.kommune.no
Juvshol, Inger Margrethe	Sosial- og familieavdelingen, Fylkesmannen i Oslo og Akershus	Mailto:Inger-Margrethe.Juvshol@fmoa.no
Lindstad, Edith	Sosial- og helsedirektoratet	Edith.Lindstad@shdir.no
Wiborg, Wiggo	Stavanger kommune	
Waaga, Lise Olsen	Stavanger kommune	lwaaga@stavanger.kommune.no
Hansen, Berit	Stavne gård KF	
Torisdottir, Hrønn	Stavne gård KF	
Nybø, Marit	Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo	Marit.Nybo@skbo.no
Ballar, Brynly	Tromsø kommune, Rus- og psykiatritjenesten	brynly.ballari@tromso.kommune.no
Lahti, Torbjørn	Tromsø kommune, Rus- og psykiatritjenesten	
Oxås, Marit	Trondheim Fengsel	
Østvik, Kari Agnes	Trondheim Fengsel avd. Leira	
Hoaas, Berit Johanne	Trondheim kommune	
Helgesen, Boel	Trondheim Kommune, Helse og velferd, rådmannens fagstab	
Roald, Gunhild	Veiskillet Kirkens Bymisjon	
Ingebretsen, Inger	Vågsbygd Helsetjeneste, Kristiansand Kommune	
Bråthen, Robert	Wayback	robert@wayback.no

Utgitt av:
Kommunal- og regionaldepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Departementenes servicesenter
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode: H-2196

Print: Kopi- og distribusjonsservice - 11/2006 - 300

